

ЧЛАНЦИ

Проф. др Марко АТЛАГИЋ*

ГРБОВИ НЕКИХ СРПСКИХ ПЛЕМИЋКИХ ПОРОДИЦА СА ГЕНЕРАЛСКИМ ЧИНОМ У ДУБРОВНИКУ, ДАЛМАЦИЈИ, ХРВАТСКОЈ И СЛАВОНИЈИ У 18. И 19. ВИЈЕКУ

Срби у Хрватској су дали велики допринос у одбрани Хабзбуршке монархије, како од њених бројних спољашњих тако и од унутрашњих непријатеља. Тај допринос је био важан и за одређивање судбине српског народа у Хабзбуршкој монархији.¹ Посебно су велики допринос дали Срби у Војној крајини, која је трајала од 1522. до 1881. године, када је Аустрија испуњавала своју историјску улогу да брани Европу од агресивне турске царевине. У то вријеме држава Хабзбурга доживљава велике преображаје, како економске тако и политичке. То је вријеме када се на њеном простору расцвјетавала сјајна барокна култура, а важност самога Беча добива европско значење.² Сви ти јако сложени процеси одјекивали су у систему Војне крајине, поготово због њене вишенационалне структуре, утичући на нека црквено-политичка питања.³

Срби су своје захтјеве за опстанком заснивали на свијести да су им привилегије проистекле из њихове војничке снаге, која их је чинила неопходним за опстанак државе, пошто је њена јужна граница била вијековима угрожена од турских продора према Бечу. Од свог оснивања па до 18. вијека Војна крајина је очувала огромне привилегије Срба (сељака-ратника) да се првенствено боре на земљи коју обрађују, предвођени од својих народних старјешина.⁴ Реформе Марије Терезије битно мије-

* Аутор је ванредни професор на Филозофском факултету у Приштини.

¹ Славко Гавриловић, *Из историје Срба у Хрвајској, Славонији и Угарској (XV-XIX)*, Београд 1993, 48-243.

² Грујић Радослав, *Айолоџија српског народа у Хрвајској*, Београд 1989, 89-100.

³ Роксандић Драго, *Срби у Хрвајској од 16. стољећа до наших дана*, Загреб 1991.

⁴ Срби-граничари били су најбоља и најјефтинија војска у Европи. Томе је доприносило то што: 1) у ратно доба није требало бринути о њиховом регрутовању, 2) у мирно доба не коштају државу ништа, 3) јефтиније им је одијевање од других, 4) они не дезертирају, а још мање не прелазе у службу непријатељу, 5) издржавају се од других, 6) изванредни су у борбама, 7) у пјешачењу су окретнији и бржи од других и др.

њају стање, па су граничари сврстани у посебне пукове и, под командом професионалних царских официра, пребачени на сва европска ратишта на којима је ратовала Хабзбуршка монархија. Царска власт у Бечу је на овај начин стекла сталан, поуздан и јефтин извор за брзо регрутовање војне снаге. Тај извор јој је био изузетно поуздан. Зато је Царевина отворила широм врата својих изузетно уређених војних школа Србима. На тај начин од 18. вијека започиње за Србе ново раздобље у Војној крајини, које траје све до њеног укидања 1881. године.⁵ Српски младићи су све до пропасти Аустро-Угарске стицали високе почести и њихове чинове. Зато су граничари и њихови потомци били лојални Аустро-Угарској све до њене пропасти 1918. године. Вјерност цару није угрожавала националну свијест Срба. То је посебно сажео у стиху пјесник Васа Живковић:

"Кад зажели свијетли цар,
у бој скаче граничар."

Велики број Срба је образован у Терезијанској војној академији. Међутим, велик број је био и оних који су стекли официрску каријеру ван ове установе. Осим у војној академији на Wiener-Neustadt, Срби су школовани и у осталим војним школама.

Врло интересантно је да је велики број Срба-официра потекао из система Војне крајине и да је добар дио припадао традиционалним војничким породицама, које су раније васпитаване у послушности и оданости држави и поретку. Зато нас не изненађује велики број оних који су, захваљујући својим војничким заслугама, награђивани племићким титулама.⁶ Као скупица они у јавном животу Срба нијесу представљали неку посебну политичку снагу. Међутим, неки су се појединачно занимали за напоре оних грађанских снага које су настојале да ближе одреде политички положај српског народа, посебно за вријеме настајања аустро-угарске нагодбе. Бројни официри-Срби учествовали су у ратовима које је Царевина водила са Пруском и Италијом, доказујући своју вјерност Царевини.⁷ Они су своју оданост поновили и приликом окупације БиХ и каснијих немира у Боки Которској. И у револуционарној 1848. години српски војници и официри су још једном потврдили вјерност династији.⁸

Стари војнички дух био је толико снажан да је преживио укидање Војне крајине, и трајао је до слома Аустро-Угарске 1918. године. И у тој посљедњој фази њеног постојања бројни Срби-официри остали су вјерни Хабзбуршкој монархији, стекавши велике заслуге за њену одбрану.

Док се код других народа својски радило око духовног и материјалног бољитка, Срби-граничари су на Крајини од дана до дана стражарили и држали руке на пушкама и ножевима. Стицањем посебних окол-

⁵ Славко Гавриловић, *Срби у Хрвајској у XVII вијеку*, Нови Сад 1977, 24.

⁶ Василије Крестић, *Срби у Хрвајској и Славонији 1848-1914*, Београд 1991.

⁷ Василије Крестић, *Историја Срба у Хрвајској и Славонији 1848-1914*, Београд 1992, 16-36; *Српско-хрвајски односи и југословенске идеје у другој половини XIX века*, Београд 1998. *Из историје Срба и српско-хрвајски односи*, Београд 1994.

⁸ Др Марко Атлагић, *Грбови њемсџа у Славонији и Војводини у новом веку с посебним освртом на грбове српског њемсџа*, Приштина 1997, 22-26.

ности Срби су, посебно као крајишници односно граничари, "Предзиђе" (Антемурале) хришћанства, али се на Западу тај појам некритички везивао само за Хрвате. Поред борбе за своје физичко одржање, Срби су морали и да се упорно бране од оних који су настојали да их поунијате, покатоличе, покрсте, однароде и поробе.

Пожељни као браниоци Угарско-хрватског краљевства и Хабзбуршко-њемачког царства, Срби су као православни "шизматички" народ били неподобни за политичку и вјерску равноправност са католичким и "историјским" народима. Неколико вијекова католички бискупи и монашки редови,⁹ помагани од стране политичких власти па и царских официра у Војној крајини, а уз благонаклоност Бечког двора, чинили су све да "заблудјеле шизматике врате правој, апостолској римској цркви", али су у томе успјели само на периферним дјеловима Српства у Хрватској, док им то није пошло за руком са главнином српског народа.¹⁰

За додјељивање племства дотични Србин је морао стећи одређене услове. Најважнији су услови били услуге учињене држави и јуначко дјело у ратовима, али је било и других услова, који су сами по себи давали предност за додјељивање племства. Такве услове давали су ордени за војничке врлине и грађанске заслуге, грађанство неких грађанских општина и дугогодишња војничка служба. Додјељивање племства је вршено:

1) даровницом,¹¹

2) грбовницом или племићким листом.

Међутим, племство се додјељивало и Редом Марије Терезије. Да би могли уживати своја племићка права и осигурати их свом потомству, морали су своје племство доказати вјеродостојним свједочанством, да се оно прогласило на жупанијским скупштинама.

Докази за племство били су:

1) *Litterae armales* - племићки лист или грбовница

2) *Litterae donationales regiae* - краљевска даровница земљишног

поседа

3) *Litterae testimoniales super nobilitate* - свједочанство о племству.¹²

Докази за племство по правилу су се могли брзо набавити, но било је случајева, да се до њих дошло посебном парницом - *processus nobilitaris*, која се завршавала краљевским рјешењем.¹³

⁹ Проф. др Војислав Шешељ, *Хрваџи као највећи српски злоћини*, Велика Србија, 2000, год. XI, бр. 745, 47.

¹⁰ Мирјана Грос, *О њоложају њлемсџива у сџрукџиури елиџе у сјеверној Хрваџској џоџџкрај 19. и на џочейџку 20. сџољеџа*, Хисторијски зборник, XXXII, Загреб 1978, 129.

¹¹ Даровнице су дијелили краљеви. Нестанком добара за даривање почело се племство додјељивати грбовницом или племићким листом. Међутим, утемељењем реда Марије Терезије 1756. године у знак битке код Колина, почело се племство додјељивати и овим редом (орденом). За стицање овога ордена морало се заиста учинити јуначко дјело. Варонство овога реда морао је витез посебно затражити од владара. Врпца овога реда била је бијеле боје са црвеним рубом.

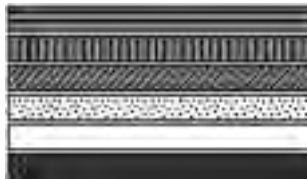
¹² А. V. Duišin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Vojvodina*, Zagreb 1937, 22.

¹³ Emilij Laszowski, *Catastrum nobilium comitatus: de Posega, Syrmio et Virovitica*, Zagreb 1903, 5-6.

Да би опис грбова био јаснији, доносим таблицу најчешће употребљиваних боја (како се оне приказују графички у хералдици).¹⁴ Надаље, уз грб сваке породице, одређеног генерала, донијећу опис грба по уобичајеним хералдичким правилима, кратке генеаложке податке о најважнијим члановима њихове породице. Према томе, обрадићу грбове ових породица: Љубибратић, Микашиновић, Боројевић, Будисављевић, Шупљикац, Мамула, Дука, Сечујац, Кнежевић, Гвоздановић, Храниловић, Манојловић, Прерадовић, Радошевић, Рајковић и Михаљевић. Наравно, било је још Срба-генерала-племића у датом раздобљу, па остављам историчарима да их обраде - њихово племство и грбове, како бисмо добили потпунију слику о Србима-генералима, њиховом племству и грбовима у Дубровнику, Далмацији, Хрватској и Славонији у 18. и 19. вијеку.

ХЕРАЛДИЧКЕ БОЈЕ

Плаво (водоравне црте)
 Црвено (окомите црте)
 Зелено (косе црте)
 Злато (мале тачке)
 Сребро (празно)
 Црно (уско квадратне црте)

БОРОЕВИЋ - БОРОЈЕВИЋ

Штит: полуокругли штит је водоравно подијељен;¹⁵ у горњем црном пољу штита је водоравно положена савијена оклопљена златна рука која у шасти држи сребрни мач (рука је удесно окренута); у доњем сребрном пољу на зеленом подножју стоји црвена кула са три зупчаста круништа; кула има четири прозора (1, 1, 1, 1), а свако круниште по један; у средини куле су полуокругла улазна врата.

Накић: изнад штита је сребрна каца са златном круном, из које расте златно одјевиен ратник, који у десници држи сребрни мач, а лјевицу је ослонио на бок.

¹⁴ Види: Марко Атлагић, *Грбови њлемсџа у Славонији и Војводини у ново веку с њосебним осврџом на грбове срџског њлемсџа*, Приштина 1977; Бартол Смајић, *Хералдика*, Загреб 1996. (посмртно).

¹⁵ A. V. Duisin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Voivodina*, 1, Zagreb, 1937, 93.

Плаић: с десне стране црно-златни, а с лијеве црвено-сребрни.

Племство: Боројевићи су српска племићка породица из Уметића код Костајнице. Аустријско племство са придјевом "von Säbelfeld" добио је један Боројевић-капетан 1801. године.¹⁶ Међутим, угарско-хрватско племство са придјевом "од Бојне" додијелено је 2. 5. 1905. године *Светозару Боројевићу*, тада пуковнику, иначе *генералу*. Светозар (13. 12. 1856-23. 05. 1920) је основну школу завршио у Зрину, нижу у Сремској Каменици, а кадетску у Liebenau код Граца. Светозар је од 1875. године имао чин пјешадијског поручника. Он је 1878. године био у саставу 52. пуковније при окупацији Босне и Херцеговине (Какањ, Сарајево). Завршио је Вишу ратну школу 1883. године. У Генералштабу је од 1887. до 1891. године као капетан прве класе.¹⁷ Неко вријеме био је професор војне историје у Војној академији у Бечком Новом Мјесту. Постао је 1892. године мајор, 1895. потпуковник, а 1898. године пуковник. Био је на дужности у Главном штабу надвојводе Фрање Фердинанда. Чин *фелдмаршала* добио је 1908. године, а 1912. прелази у Кошице за команданта VI корпуса. Чин пјешадијског *генерала* Светозар је добио 1913. године. Као командант III армије одбио је Русе код Лиманове, ослободио тврђаву Przemysl прве опсаде 10. 10. 1914. године и држао положај у Западним Карпатима, спријечивши тако руски продор у дунавску равницу. Своје војно искуство понудио је Народном вијећу СХС у Загребу, али је одбијен и због сумње у превелику оданост Аустро-Угарској и Хабзбурговцима, па одлази у Целовац.¹⁸ За ратне заслуге добио је више одликовања.¹⁹ За кампању 1878. године одликован је Крстом за храброст, и са два Велика крста, те Крстом за храброст I класе, а од 1916. године и Командеријским редом Марије Терезије, као и њемачким Орденом за заслуге. Његов рељеф је постављен 1915. године у његовој породичној кући, а моделирао га је исте године Р. Франтеш Михановић. Написао је дјело "О рату против Италије", које је изишло послије његове смрти 1923. године.

У овој породици истиче се и *Никола Боројевић*.²⁰ Родио се у Оточцу у српској породици. Живио је од 1796. до 1872. године.²¹ Основну школу је завршио у родном мјесту, а реалку у Ријечи и Љубљани. Неко вријеме се бавио трговином, а затим одлази у Беч, гдје учи рударску еко-

¹⁶ *Занимљиви извјешци из Боројевићеве кореспонденције*, Застава, Нови Сад, бр. 42, год. LX, 1929, 4.

¹⁷ *Занимљиви извјешци из Боројевићеве кореспонденције*, 4. Против њега су почеле интриге у Бечу. "Као Србин није довољно поуздан". Боројевића је то бољело. Поред свих интрига, он се држао на положају, и за кратко вријеме је именован заповједником војске на Сочи. Опет су започеле интриге, па је сам затражио да га умирове. Међутим, захтјев није био уважен.

¹⁸ *Генерал Боројевић*, Стража, год. VII, бр. 64, 1915, 2.

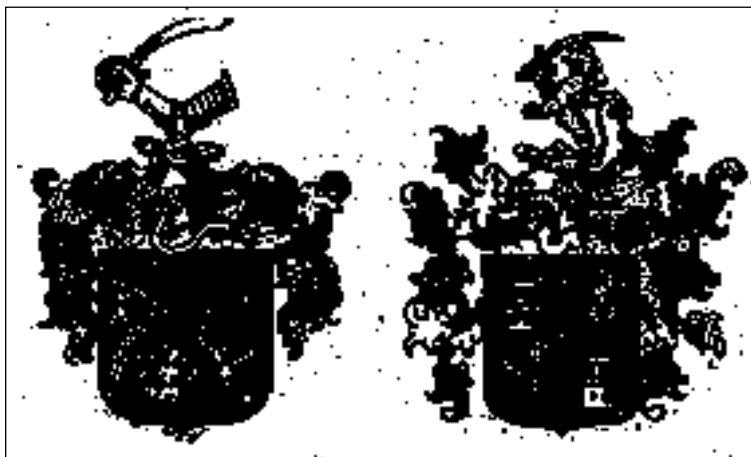
¹⁹ В. Кисић, *Бранишћел Соче*, Ново доба, год. III, 1920, бр. 22, 3.

²⁰ Н. Беговић, *Слово на њарасиосу њокој Николи Боројевићу 10. априла 1872. у српској њравославној цркви Горњо-карловачкој*, Српско-далматински магацин, књ. 30, Задар 1873, 103.

²¹ М. Лесковац, *Документи о Николи Боројевићу*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. 1, 1963, 181.

номију, политехнику, физику и ботанику. Тада пише прве стихове на немачком језику. Служио је у Личкој граничарској пуковнији у Зрмањи, Гомирју, Огулину и Србу.²² Као пензионисани надпоручник граничарског управитељства живио је у Ријеци (1851-1869) и Карловцу (1870-1872). Био је члан Друштва српске словесности, Господарског друштва у Загребу и Народне читаонице у Ријеци.²³ Сматрао се Србином, па онда православним хришћанином.

BUDIŠAVLIEVIČ - БУДИСАВЉЕВИЋ²⁴

Грб А) Шћић: полуокругли штит је окомито раздијељен - раскољен; у десном плавом пољу штита, на зеленом подножју, стоји пропињући златни лав, који у подигнутој предњој десници држи сребрну кривошију; лав се пропиње уз сребрно брдо-стијену; у лијевом црвеном пољу штита, из лијевог руба, излази сребрна савијена оклопљена рука, која у шаци држи златно-сребрно копље.

Накић: изнад штита је сребрна кацига са златном круном, на којој је положена сребрна савијена, удесно окренута, оклопљена рука, која у шаци држи сребрну кривошију.

Плаић: с десне стране плаво-златни, а с лијеве црвено-златни.²⁵

Грб Б) Шћић: полукругли штит је квадриран; у десном горњем и лијевом доњем плавом пољу штита, на зеленом подножју, постављена

²² Српско-далматински магазин, књ. 30, Задар 1873, на стр. 108 пише да је највећа Николина заслуга "да се српска застава по јунаководној Лики развија и, народ онуда увелике подпазио".

²³ О његовом књижевном раду види: Илија Мамузић, *Ход њо мукама Николе Боројевића*, Зборник матице српске за књижевност и језик, књ. 24, св. 2, Нови Сад 1976, 360-369.

²⁴ A. V. Duisin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Vojvodina*, Zagreb 1938, 102-104.

²⁵ Ivan pl Bojničić, *Der Adel von Kroatish und Slavonien*, Nürnberg, 1899, taf. 17.

је сребрна кула са круништем, изнад које је златна шестокрака звијезда; у лијевом горњем и десном доњем црвеном пољу штита је златни корачајући лав, који у подигнутој десници држи сребрну кривошију.

Накић: изнад штита је сребрна каца са златном круном из које излази златни пропињући лав, који у подигнутој десници држи сребрни мач.

Плашић: с десне стране плаво-сребрни, а с лијеве црвено-златни.

Племсћиво: Будисављевићи су српска крајишка породица из Лику. По породичној традицији име су добили по претку Будиши (15. вијек), а вуку поријекло из Црне Горе или околине Призрена.

Преко Херцеговине доселили су се у Лику. Из Подлапца (Удбина) насељавају читаву Лику, а посебно подручје Вриња. Као доминантна породица 1730. године спомиње се у Јошанима код Удбине. Ту се помиње кнез *Дмићар Будисављевић*. Како у прошлости тако и у садашњости, најбројнији су у Пећанима код Коренице (Титове Коренице). Одатле потичу двије породичне гране Будисављевића: једна Бојанова (Мијат, рођен 1680), а друга Манојла (рођен 1684). Потомци прво Бојанове гране су се истакли као одлични војници, те културни и јавни радници.

Бојанов син *Јован* (1713-1801), био је аустријски официр, који је ратовао у аустро-турским ратовима (између 1739-1791), као и у седмогодишњем рату (1756-1763).

Међутим, Јован је имао сина *Михајла* (Мијат, 1756-1844), који је ратовао као аустријски официр између 1775-1820. године. Био је капетан једног од личких пукова за вријеме француске управе на јужнословенским просторима. Он је 1813. године учествовао у њиховој побуни у Задру, што је убрзало предају Задра Аустријанцима.²⁶ Цар Фрањо Јосиф му је додијелио племство и грб 31. 12. 1838. године.

Синови су му такође били аустријски официри, од којих се посебно истакао *Будислав*.

Други син *Максим* био је, поред осталог, наставник у *Infanterie-Schul-Sorapnie* у Грацу (око 1855-1858).

Трећи син *Самуел* (Само) био је капетан и заповједник града *Vel-luna* у Италији.

Њихов брат *Данило* (рођен 1802) живио је у Пећанима као крајишник и пољопривредник.²⁷

Од Будислава и Данила потичу двије истакнуте гране ове породице. Будислављев син *Александар* (Леко, 1823-1908) живио је неко вријеме у Осијеку, гдје је сакупљао податке о својој породици, које је објавио у књизи "Племиће Будисављевић у Горњој Крајини" (Нови Сад, 1890). Александар је имао сина *Емануела* (*Ману*), *генерал мајора*.

Данилов син *Јован* (1844-1894) био је парох у Доњим Врховинама (данас Врховина), и члан Епархијске конзисторије и Епархијског школског одбора у Плашком. Заступао је удбински котар у Хрватском

²⁶ Д. Лопашевић, *Буде Будисављевић Приједорски*, Слога, год. V, Загреб 1913, бр. 32, 1-2.

²⁷ Т. Ђирић, *Једно породично предање из Горње Крајине*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, год. 18, Београд 1983, бр. 1-2, 118.

сабору од 1887. до 1892. године. Објављивао је народне приповијетке у *Српско-далматинском маџазину* 1868. и 1869. године. Имао је три сина.

Један од њих *Пејтар* (рођен 1877), бавио се писањем, а објављивао је пјесме, препјеве и баладе у "Невену", "Гардијану", "Србину", "Бранкову колу" и "Србобрану".

Из друге гране Будисављевића, *Марку* (сину Манојла), додијелено је племство 1787. године са придјевом "Приједорски".

Марко је имао сина *Тому* (рођен 1759), који је сузбијао унијаћење на подручју Горњокарловачке епархије. Залагао за отварање српских школа. Одликовале су га француске и аустријске власти. По женској лози био је прадед Николи Тесли.

Емануел Будисављевић (1836-1903), *џенерал мајор* аустроугарске војске и математичар. Син је пуковника аустроугарске војске Александра. Војну каријеру је започео у војној инжењерији. Био је поручник у инжењеријском пуку у Кремсу, послје двогодишњег допунског школовања у Бечу (*Höherer Genie-Curs*, 1880-1882), додијелен је управи инжењерских јединица у Горажду, гдје је унапријеђен у чин капетана (1884). Од 1886. до пензионисања 1907. године предавао је вишу математику и дескриптивну геометрију на Краљевском универзитету *Katehnische Militar-Akademie* у Бечу, односно у Модлингу крај Беча. Унапријеђен је у чин мајора 1895. године, потом потпуковника 1900. и пуковника 1904. године, а након пензионисања у чин *џенерал мајора* (1911). Више пута је одликован. Као пензионер живио је у Осијеку (1908-1909), потом у Модлингу.²⁸ Објавио је два уџбеника за наставу математике. У заједничком дјелу са А. Микуттом, аутор је прве свеске "*Grund zuge der Determinanten-Theorie und der projectivischen Geometrie*".

Будислав Будисављевић (Пећани, 25. 9. 1790 - Госпић, 12. 8. 1862), *џенерал мајор* аустријске војске.²⁹ Син је мајора аустријске војске Михајла (Мијата). Похађао је школу у Подлапцу (послије Подлапачи) од 1799, а од 1801-1804. године у Госпићу.³⁰ Војничку каријеру започео је 1808. године као кадет,³¹ 1809. је учествовао као заставник у борбама са Французима у Лици и Далмацији, а у вријеме француске управе у хрватским крајевима, службовао је у француским војним гарнизонима у Котору, Дубровнику и Трсту. Учествовао је у Наполеоновим војним походима на Русију 1812. године као поручник I хрватске пуковније. Био је 1813. и 1814. године натпоручник у истој пуковнији у Магдебургу. Поткапетан је 1831. године у Ловинцу, а од 1833-1839. капетан у Огулинској пуковнији (тамо се спријатељио с Јелачићем), 1843-1846. мајор и 1846-1848. потпуковник у Госпићу. Командовао је (1848-1849.) године 3. личким батаљоном и сержанима (пандурима) у ратним операцијама у Мађарској и Војводини. За пуковника и заповједника у Кечкемету именован је 1849, а 1850. за *џенерал-мајора* и бригадира у Панчеву. Незадовољан поступ-

²⁸ Хрватски биографски лексикон, бр. 2, Загреб 1989, 489.

²⁹ Хрватска енциклопедија, св. III, Загреб 1942, 453-454.

³⁰ И. Томчић, *Наши јунаци*, Просвјета, Загреб год. VI, 1989, бр. 18, 883.

³¹ Василије Крстић, *Историја Срба у Хрватској и Славонији 1848-1918*, 11, 42, 45, 51, 54.

цима аустријског двора према Србима у Војводини врло брзо је затражио пензију. По пензионисању 8. 3. 1852. године живио је у Госпићу. Он је 1842. и 1848. године изабран за заступника Личке пуковније на Српском народно-црквеном сабору у Сремским Карловцима. Био је (1848), предложен да се изабере за српског војводу.³²

Када је у фебруару 1850. године у Бечу започела расправа о уређењу Војне крајине, Будислав је био у крајишкој-делегацији која је тим поводом била позвана у Беч. Као пензионер ангажовао се око оснивања српске школе у Госпићу, уз помоћ пароха у Смиљану Милутина Тесле (отац физичара Николе). Скупљао је и биљежио народне пјесме и приче. Дописивао се са многим савременицима - Ј. Јелачићем, Л. Мушицким, С. Шупљикцом, епископом Е. Јовановићем, архимандритом С. Каћанским и другима. Дио кореспонденције објавио је Оклобција "Преписка ђенерала Будислава Будисављевића...", Сремски Карловци, 1911. Осим писама Оклобција је објавио више других Будисављевићевих текстова о оснивању школе у Госпићу и нацрте предлога о унапређењу провјете у епархији Плашко.³³

ДУКА - ДУКА

Шћићий: у полуокруглом црвеном пољу штита настала је слободна златна четврт; поље штита окомито дијели сребрна стријела, а са сваке стране (десне и лијеве) стријеле стоји сребрни мјесец (задња четврт) окренут према вани.³⁴

Накићий: изнад штита налази се сребрна кацага са златном круном из које расте сребрни оклопљени ратник, који у десници држи сребрну заставицу, а у левици штит.

Плашићий: с десне стране црвено-сребрни, а с лијеве црвено-златни.

Племсћиво: Дука је српска породица из Осијека. Угарско племство краљ Фрањо I, додијелио је 26. 7. 1792. године Михајлу Дуки, трговцу из Осијека.³⁵ Племство је добила и него-

³² В. Д., *Из живоїа чувених Срба ђенерала - Будислав Будисављевић*, Србобран (календар), бр. 7, 1899, 149-186.

³³ Мирко Валентић, *Војна крајина и њено њезино ђ сједињења с Хрвайском*, Загреб 1981, 30.

³⁴ Марко Атлагић, *Грбови њлемсћива у Славонији и Војводини у новом веку с њосебним осврћом на ђрбове срїског њлемсћива*, стр. 65; *Balkan studies*, vol. 5, Thessaloniki, 1964, 306.

³⁵ A. V. Duisin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Voivodina*, VI, 214.

ва жена Јулија, и њихова дјеца: Никола, Петар, Илија, Ана, Јелисавета, Софија и Катарина.

У почетку породица је била цинцарског поријекла, а касније је посрбљена. У породици се посебно истиче *Пејтар Дука* (1756 - 29. 12. 1822), *генерал артиљерије*. Рођен је у Осијеку у трговачкој породици. Школовао се у родном мјесту, Бреслави и Бечу. Ступио је као кадет у војничку службу 1770. године у Бечу, гдје је завршио војну академију.³⁶ Постао је 1777. године капетан, 1789. мајор. У ратовима с Турцима показао се врло способним. Посебно се истакао у бици код Фарманса 23. 5. 1793. године када је именован за потпуковника. Главни војни заповједник Баната постаје 1805. године, када је унапријеђен за *јодмаршала*.

За вријеме ратова против Наполеона 1813. године био је уз цара Фрању I, и код њега је уживао неограничено повјерење.³⁷ Он је склопио мир с Наполеоном. Послије Париског мира именован је за члана Државног вијећа. Генерал артиљерије постао је 1813. године. Одликован је за војничке заслуге Орденом Марије Терезије, а 1794. године произведен је у витеза реда. Добио је и ова одликовања: Велики крст Леополдова реда, Витез реда Марије Терезије, руски Орден Александра Невског I степена, француски Орден великог крста Св. Луја, баварски Орден Св. Јануарија. Он је 1815. године пратио цара Фрању по Војној крајини. Био је веома интелигентан човјек. Говорио је грчки, њемачки, француски, мађарски и румунски језик. Умро је 29. 12. 1821. године.³⁸

У породици се истиче и *Никола Дука*, брат Петров. Рођен је око 1714. године. Први пут га налазимо у протоколима Магистрата Новог Сада 9. 9. 1749. године. Тада је Магистрат расправљао о тужби против њега и против неког карловачког трговца са којим је заједно набављао моруну за језуите у Трнави. Тада је Никола Дука већ грађанин, а 27. 4. 1749. године постаје изабрани грађанин или члан комунитета градског одбора. Унапријеђен је 26. 4. 1753. године за члана спољног Сената. Био је искључен из Сената као бунтовник по питању хипотекара, али је доказана његова невиност, па је 7. 4. 1767. године поново примљен. Био је трговац. Трговину је учио у Београду. Емигрирао је у Осијек када су у Београд ушли Турци, а одатле у Нови Сад.³⁹

Никола⁴⁰ је оставио велике легате црквама и манастирима. Имао је кћерке Екатерину и Софију, и синове Јована, Константина и Павла.⁴¹ Свакој кћери, послје своје смрти, оставио је по 2000 форинти, као и удовици Марији, ако би се преудала, што није учинила. Послије смрти оставио је најстаријем сину Јовану и Константину велико богатство.⁴²

³⁶ E. Laszowski, *Catastrun nobilium comitatus de Posega, Syrmio et Virovitica*, Zagreb 1903, 18.

³⁷ Ivan Vojnić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg 1899, 41.

³⁸ В. Стајић, *Новосадске биографије*, I, Нови Сад 1935, 260.

³⁹ М. Христијанис, *Порјекли Арсенија Теодоровића*, Гласник истор. друштва, Нови Сад 1940, књ. 13, 188.

⁴⁰ С. Станојевић, *Народна енциклопедија Српско-Хрватско-Словеначка*, Загреб, I, 1928, 604.

⁴¹ Д. Поповић, *О цинцарима*, Београд 1937, 267.

⁴² О имену Дука види: *Трагови једне старије миграције у средњој Босни*, Гласник географског друштва, св. XVII, Београд 1931, 129.

MAMULA VON TÜRKENFELD - МАМУЛА

Штит: полуокругли штит је водоравно подијељен; у горњем плавом пољу штита, на сребрном сниженом рогу је положена, удесно окренута, савијена сребрна рука, која у шаци држи сребрну кривошију; у доњем сребрном пољу штита је три пута снижени рог (плавим гредама).⁴³

Накић: изнад штита је сребрна кацига са златном круном на којој је положена, удесно окренута, сребрна савијена оклопљена рука која у шаци држи кривошију.⁴⁴

Плашић: с десне и лијеве стране плаво-сребрни.

Племство: Мамуле су српска племићка породица, чије поријекло вуче из Горског Котара.⁴⁵ Племство и грб додијелио је краљ Леополд II у Бечу, 28. 8. 1790. године *Емануелу Мамули* са придијевком "von Türkenfeld". Касније је аустријски цар Јосиф I додијелио племство, на основу ранијег, *Лазару Мамули* 9. 1. 1851. године. Лазар се посебно истиче у овој породици. Рођен је 1795. године, а умро је 1878. Био је *генерал њоиништва* и тајни савјетник. Завршио је Инжењеријску академију, а 1815. године је ступио као кадет у инжењеријску чету. Од 1831. до 1839. године истакао се као капетан код утврђивања острва Виса, Хвара и Тиролске. Године 1841. постао је мајор, а 1848. пуковник, шеф Главног штаба у Хрватској и бранио границу против навале Мађара.⁴⁶

Лазар је спријечио провалу Мађара у Славонију из Петроварадина, а непријатељске нападе на Каменицу и Сремске Карловце је успјешно одбио. За те заслуге добио је 1849. године витешки ред Марије Терезије и баронство. Лазар је 1850. године постао генерал-мајор и намјесник Далмације, а 1855. *подмаршал*, те 1865. године *генерал њоиништва*.⁴⁷

У породици се спомиње и *Божо Мамула*, председник "Србобрана" у Америци. Рођен је 1874. године у Гомирју, гдје је похађао и основну школу. Већ 1893. године одлази у Америку, гдје је радио с великом снагом. У Савезу "Србобрана" је откад је тај Савез основан.

У 19. вијеку врло значајна личност породице је и *Емануел Маму-*

⁴³ Ivan pl Војничић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 109.

⁴⁴ Ivan pl Војничић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 109.

⁴⁵ А. Ивић, *Пеј хрватских листина из љубљанског архива*, Вјесник краљ. хрват.-слав.-далм. земаљ. архива, год. IX, св. 3-4, Загреб 1917, 335.

⁴⁶ Пошто је 1851. године Владика Раде био болестан, генерал Мамула извјештава Пера, председника Сената, да је послао љекара за владика. Види: Д. Вуксан, *Писма владике Рада*, Ловћенски одјек, год. I, бр. 7-12, Цетиње 1926, 159.

⁴⁷ Д. Медаковић, *Срби у Бечу*, Нови Сад 1998, 317.

ла фон Гомирје, *генерал*. Учествовао је у пруском рату. На основу заслуга унапријеђен је у чин мајора 1869. године. У чину пуковника учествовао је 1878. године у окупацији Босне и Херцеговине, па је опет због заслуга 1878. унапријеђен у чин *генерал-мајора*, поставши истовремено и командант Краљеве угарске Ландверпјешадијске бригаде. Од 1862. године обављао је дужност команданта хрватско-славонског седмог Ландвер-дистрикта у Загребу. На истом положају унапријеђен је у чин *фелд-маршала-лајтинантша*, а пензионисан је 1. 7. 1891. године.

LIUBIVRATICH - ЉУБИВРАТИЋ⁴⁸

Штит: полуокругло црвено поље штита је подијељено сребрном косом гредом у којој је положена (удесно) сребрна шапа пантера; изнад и испод греду прати златна осмокрака звијезда.

Накић: изнад штита у три кациге; изнад десне сребрне кациге је златна круна, на којој је постављен окруњени црни орао раширених крила; изнад средњег сребрног шлема је златна круна, на којој сједи сребрна пантера окренута удесно; изнад лијеве сребрне кациге је златна круна из које расте сребрни оклопљени ратник, који у десници држи сребрни мач, а леву руку је ослонио о бок.

Плашић: с десне и лијеве стране црвено-сребрни.

Племство: Љубибратићи су српска племићка породица из Дубровника.⁴⁹ Старином вуче поријекло из Требиња. Иначе, породица је једна од најстаријих српских племићких породица.⁵⁰ Грб породице се налази и у грбовнику Корјенић Неорића из 1595. године. Међутим, потврду старог племства и грб додијелила је краљица Марија Терезија у Бечу, 26. 1. 1760. године *Јефши* (*Јерониму*) *Љубибратићу* са предикатом "де Требиње", *генералу*.⁵¹ Јефто је рођен у Дубровнику 1716. године. Отац му се звао Кузман и био је капетан. Јефто у својој четрнаестој години почиње служити као кадет код "србијанске крајине". Истицао се у многим

⁴⁸ *Rei publicae Ragusinae eius, ve optimatium insignia*, ASANU, Beograd 1850, 79.

⁴⁹ Ђ. Радојчић, *Животи генерала Љубибратића*, Летопис Матице српске, књ. 128, Нови Сад 1881, 64.

⁵⁰ Јован С. Радојчић, *Срби*, Београд 1994, 326.

⁵¹ Породица потиче из 11. вијека, још из Краљевине Далмације. Касније је живјела у Ускопљу, а послје у шуми Зупцима. Из тог племена развило се неколико јаких братстава: Љубишићи, Вранчићи, Обуганићи, Медвједовићи, Дабижиновићи, Радивојевићи и Добрушковићи.

бојевима, па је већ 1753. године постао потпуковник, а 1758. пуковник.

Учествује у опсади Олмица 1758. године, гдје се посебно истакао, затим 1760. у бици на Ландашут, а за успјешно изведен напад на Милеберг одликован је витешким редом Марије Терезије и додјељена му је титула барона. Службовао је 1764. године у Новој Градишки, гдје је много придонио изградњи путева и љепшег живота у цјелини.⁵² Ту га је цар унаприједо у чин *генерала*. Службовао је у Карловцу и постао *фелдмаршал-лајтинант* 1773. године, а потом у Осијеку и Кремони у Италији. Пошто је био незадовољан том службом одлази у Беч да тражи мјесто службеника на граници.⁵³

Љубибратићу је трајно признато племство, као и свим његовим потомцима по мушкој и женској линији. Пошто је добио племићку част и титулу барона, уведен је у племићки сталеж аустријских насљедних земаља, са свим правима и прерогативима које ужива племство тог ранга на цијелом подручју Њемачког Царства.⁵⁴ Уз титулу барона добио је, како смо напријед навели, и придјев "од Требиња". Тај придјев значио је, симболично и фиктивно, увођење дарованог у посједе његових далеких предака. Истом дипломом извршена је и легализација породичног грба Љубибратића као својеврсне ознаке сталешке припадности.⁵⁵

Поред наведеног Љубибратић је дипломом добио право да употребљава породични печат, а у разговору и кореспонденцији да га ослобљавају са "пресвијетли".⁵⁶

Стварни разлози за признавање племства и додјелу баронства и грба тада пуковнику Љубибратићу биле су његове војне заслуге и ратни успјеси. То је било признање и награда том енергичном крајишком заповједнику у служби Хабзбуршког двора, који је све задатке и заповјести Врховне команде са успјехом и беспријекорно извршавао на ратиштима Шлезеје, Баварске, Угарске и сјеверне Италије и Рајне.

KNEZEVITS DE SZENT ILONA - КНЕЖЕВИЋ ОД СВ. ЈЕЛЕНЕ

Штит: Полуокругли штит је квадриран; у горњем десном и доњем лијевом плавом пољу штита је косо постављена златна окруњена змија; у горњем лијевом црвеном пољу штита је сребрни оролав са подигнутим предњим ногама; у доњем десном сребрном пољу штита на зеленом подножју је црни гавран, спреман за полијетање, који у кљуону

⁵² Два пута се женио. Од прве жене оставио је два сина и кћер. Један му се звао Мијало, обретар оточке регименте. Друга му је жена била Ефимија, кћер Танасија Рашковића од Старог Влаха у Србији. Види: Коста Драгосавац, *Генерал Љубибратић*, Нова Градишка 1912, 1-18.

⁵³ Љубибратић Саво, *Прилози за проучавање херцеговачких усџанака 1857-1862*, Сарајево 1954, 167.

⁵⁴ Томо Ораовац, *Три знаменића Херцеговца*, Београд 1908, 67.

⁵⁵ Маријан Сиврић, *Грб Хиеронима Љубибратића из 1760. године*, Трибуна, Требиње, бр. 1, 1975, 16.

⁵⁶ Бартол Змајић, *Легалација грбова неких наших обишљели на основу Охмучићевог грбовника*, Гласник архива и Друштва архивских радника БиХ, год. VII, књ. VII, Сарајево 1967, 41-42.

држи златни прстен; у срцу штита је сребрни штитић у којему је црни окруњени орао раширених крила, са погледом удесно.

Накић: изнад штита су три кациге; изнад лијеве кациге је златна круна из које расте сребрни оролав, окренут улијево; изнад средње кациге је златна круна на којој је положен окруњени црни орао раширених крила; изнад лијеве кациге је златна круна на којој је црни гавран раширених крила, окренут удесно, спреман за полијетање, који у кљуну држи златни прстен.

Плашић: с десне стране плаво-златни, а с лијеве црвено-сребрни.

Племство: Кнежевићи су српска племићка породица из Грачаца.⁵⁷ Племство и грб добио је у Бечу 7. 4. 1763. године Мартин Кнежевић, његова жена Јелена Вукасовић са синовима Ђуром, Антуном, Карлом, Петром, Леополдом, Викентијем, Фердинандом и кћерком Маријом.⁵⁸

Породица Кнежевић је једна од најзначајнијих српских граничарских породица.⁵⁹ Старином потиче из Херцеговине. Ту је њихов прадед Филип био кнез и војвода Стефана II, краља босанскога.

Његов син је за буне и борбе за пријесто побјегао у Лику 1463. године, и населио се у околини Грачаца, гдје је на градини у Грачацу саградио чврст град. Матија Корвин, краљ хрватско-угарски, додијелио је породици племство 1476. године. То је племство наслеђеницима потврдио 1629. године Фердинанд II. Да би добили племство барони су морали прећи у католичанство. Таквим начином од рода православних српских Кнежевића отцијепила се грана Кнежевића, која је прешла у католичанство.

Из овог огранка Кнежевића најпознатији је био *Мартићин барон Кнежевић, генерал*.⁶⁰ Он је у двадесетој години постао капетан тврдог Звониграда, и побиједио је Турке код кланца Губава. У ратовима са Турцима од 1737. до 1739. године много пута се истакао, па му је због тога цар Карло додијелио за заслуге златни ланац. За аустријског наследног рата, у Лици је у карловачком генералату устројена нова хусарска пу-

⁵⁷ Георгиј Николајевић, *Кнежевићи с крајком историјом Лике и Крбаве*, Летопис Матице српске, Будим, књ. 69, 1845, 54.

⁵⁸ Јапа, *Високи официри Личани*, Лички календар, год. VIII, Загреб, 1939, 102.

⁵⁹ Главно гнијездо Кнежевића јесте село Мутилићи крај Удбине. Одатле су сви Кнежевићи и аустријски и руски Кнежевићи, једнога су коријена са Кнежевићима далматинским, а сви заједно свој општи коријен имају у Херцеговини. Види: Андрија Качић-Миошић, *Разговор народа Словинског* (пјесму састављену у част племена Крушевића-Кнежевића).

⁶⁰ Д. Медаковић, *Срби у Бечу*, 314.

ковнија. Кнежевић је ступио у њу као капетан, па је све до 1746. године служио у њој. Ту је напредовао у служби, те је 1757. године постао пуковник. За вријеме Седмогодишњег рата (1756-1763) учествовао је Мартин са хрватским граничарским четама у различитим бојевима, па је код Колина у Чешкој био тешко рањен. У спомен на те битке утемељила је Марија Терезија "Ред Марије Терезије", који је одмах додијељен Мартину, 20. 6. 1761. године. Када се опоравио од рана, опет је учествовао у борбама, и 1761. године истакао се код Хартмансдорфа, па му је баш зато, као и за пријашње јунаштво, био дат споменути ред. Био је поново рањен у боју код Хендесдорфа 1762. године, па је због тога отишао у заслужену пензију као *генерал-мајор*.

Посљедње дане свога живота проживио је у свом двору у Грачацу, гдје је и умро 1781. године.

Мартин је имао најстаријег сина *Ђуру генерала*. Други Мартинов син *Јанко* исто је био *генерал*. Јанко је био заповједник страшних тзв. црвено-кабаничара. Умро је и сахрањен на свом добру Св. Хелене. Мартинов син *Ђуро* је био инструктор чета и гувернер Елбе. Умро је у Бечу у 72. години живота.

Трећи Мартинов син *Пејтар*, био је исто *генерал*. Командовао је хрватском војском 1814. године против Француза и храбро напредовао у Далмацији. Он је највише допринио да је генерал Милутиновић ушао у Дубровник и припојио га Далмацији. Умро је и сахрањен у Страдуну.

Најмлађи Мартинов син *Викентије (Винко)* родио се у Грачацу 1755. године.⁶¹ Служио је као седамнаестогодишњи младић у царској тјелесној гарди, гдје је 1775. године постао потпоручник. Касније је пришао хусарима, и као пуковник био заповједник хусарске пуковније надвојводе Јосифа.⁶²

Истакао се у бојевима са Турцима и Талијанима, посебно на Аци код Цасана и код San Giovanisa. Зато је 1799. године добио ред Марије Терезије. Он је 1809. године водио војску из Загреба у Далмацију. У пензију је отишао 1812. године. Био је војнички гувернер Венеције 1815. године, а 1824. отишао је по други пут у пензију. Хрватски сталези су га 1812. године изабрали за поткапетана Хрватске, Славоније и Далмације. Био је *генерал коњишићва*. Умро је 1832. године у Св. Хелени од колере.

Викентије је писао мемоаре у којима нас упознаје са другим члановима породице. Свој запис је назвао "Biographie der Familie Knezevich", али већи дио тога списа говори о њему самом.

Још 1898. године живио је посљедњи потомак ове породице у Стриду, Виктор, као пензионисани хусарски капетан. Како је остао неожењен, изумрла је с њим породица племенитих Кнежевића.

Кнежевића има много у Лици, Далмацији, Славонији, Русији и др. Сви су они потекли од коријена и рода српског, иако су неки примили католичанство.

⁶¹ Др Велимир Дежелић, *Мемоари баруна Винка Кнежевића*, Вјесник Кр. Хрв.-Слав.-Далм. аркива, год. IX, Загреб 1907, 44.

⁶² Ivan Bojnić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899, 90.

MIKASSINOVICH - МИКАШИНОВИЋ⁶³

Штиту: полуокругли штит је квадриран; горње десно и доње лијево шаховско поље (сребрно-плаво) штита је лијевокосо подијељено златном гредом, у којој су двије стријеле окренуте обје према средини; у горњем лијевом пољу штита је црвени лав са подигнутим предњим ногама; доње десно црвено поље штита је лијевокосо подијељено са три златне валовите греде; у срцу штита је сребрни штитић у којему је окомито постављена змија, а преко ње андрејев зелени крст.

Накић: изнад штита су три кациге; изнад десне кациге је

златна круна из које расту четири (златно-црвено-сребрно-плаво) нојева пера; изнад средње кациге је златна круна из које расту заклопљена сребрна орлова крила, преко којих је окомито постављена змија, а преко ње андрејев зелени крст; изнад лијеве кациге је златна круна, на којој су постављене зелене поштанске трубе, а између труба је златна шестокрака звијезда.

Племство: Микашиновићи су стара српска племићка породица.⁶⁴ Добила је племство 28. 6. 1760. године. Племство је додијелила Марија Терезија Михајлу Микашиновићу, лајтнанту, односно обрстару и команданту Вараждинско-ђурђевачке крајишке регименте. Михајло је потомак старе српске племићке ложе. Родио се у Плавшинцима. Био је први Србин *генерал* у аустријској војсци. Школовао се у Бечу.

Осим српског, изврсно је говорио њемачки и латински језик. Постао је 1739. године капетан-лајтнант (Qua Capitane). Истакао се у биткама по Чешкој, Пољској и Италији. Посебно се истакао у бици код Велтриа 11. 8. 1744. године (Италија), што је резултирало његовим унапређењем; 1745. године постао је мајор. У војсци је напредовао до чина *генерал-мајора* (1763), да би 1766. године постао *фелдмаршал лајтинант*. По унапређењу у чин генерал-мајора одређен је у карлштатску (карловачку) регименту.

За изванредне заслуге за храброст и домовину 1760. године додијељено му је баронство заједно са синовцем Аксентијем, задржавши пређашњи предикат "од Шлангенфелда". Биран је 1756. године за посланика Горње карловачке епархије за Сабор у Сремским Карловцима. На овом Сабору, код избора митрополита дао је свој глас владици горњо-

⁶³ Ivan pl. Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, taf. 85.

⁶⁴ Ivan pl. Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 199.

карловачком Данилу Јакшићу, а не владином кандидату (којег је препоручио Беч). Тиме је почео пад његове војничке и животне каријере.⁶⁵

По казни је премјештен из Осијека у Карловац. Био је стално под сумњом, будно праћен, откуцаван, да би 1771. године био више суспендован него пензионисан, уз веома малу пензију. Послије тога настао се у Копривници. У родном мјесту је обновио цркву. Био је одличан војник и ревностан Србин. Умро је потиштен и разочаран 1774. године.⁶⁶

Михајло је био велики пријатељ књижевности и српских књижевника. Он је тај којем је велики Доситеј Обрадовић написао "Живот и прикљученија".

Микашиновић се два пута женио. Прва жена му је умрла 1762. године. Други пут се оженио млађом госпођом Аном, кћерком Михајла Продановића, а сестром генерал-мајора Саве Продановића од Ужичке Каменице. Послије његове смрти Ана се удала у Русији за Стефана Ожеговића. У манастиру Шишатовац данас се чува слика Михајла и жене му Ане Микашиновић.⁶⁷

SECZUJACZ - СЕЧУЈАЦ⁶⁸

Штита: полуокругли штит је квадриран; у десном горњем и лијевом доњем црвеном пољу штита налази се црвено-златни турбан; у горњем лијевом и доњем десном сребрном пољу штита стоји црни орао раширених крила спреман за полијетање, окренут улијево.

Накић: изнад штита је сребрна кацига са златном круном, на којој је постављен црни орао раширених крила, са погледом удесно.

Плашић: с десне стране зелено-златни, а с лијеве црвено-сребрни.

Племство: Сечујац је српска племићка породица из Бошевца. Племство и грб додијелила је краљица

⁶⁵ Ђ. Рајковић, *Живот генерала Микашиновића*, Јавор, Нови Сад, бр. 11-15, 1875, стр. 344-345.

⁶⁶ Микашиновићевом паду припомогло је и то што је био добра срца, и што унаточ неким генералима, као члан комисије, која је имала да одреди међашење између провинцијала бродског и карлштатског (карловачког) генералата, није хтио 1771. године да пристане да се Гомирци растјерају са њихове земље у Мркопаљу, на Лазама, у Равној гори и на Смрчевој пољани, те да се ту населе Чеси, па је предлагао да Гомирци остану на свом старом грунту, а Чесима да се даде крај пута, гдје је ненасељено.

⁶⁷ Као војнички старјешина одликовао се строгом правдом, презирући горделивце као и пузавце. Уважавао је само истините заслуге.

⁶⁸ Ivan pl. Војнич, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 166.

Марија Терезија 7. 7. 1763. године Ђури Сечујцу, жени му Ани Станисављевић, те синовима Арсену, Ђури и Габријелу.⁶⁹ Посебно се истакао Арсен (Александар) Сечујац, барун, *генерал-мајор*. Започео је службу као кадет 1741. у Градишкој граничарској пуковнији, а ратовао је у аустријском наследном рату и напредовао је тада до капетана. На почетку Седмогодишњег рата био је мајор. Истакао се код Schweianitza 1. 10. 1761. године успјешним и храбрим командовањем, за шта је добио витешки ред Марије Терезије. Он је 1765. постао потпуковник-заповједник банатско-илирске милиције.⁷⁰ баронство је добио 1767, а 1773. постао је заповједник 13. граничарске пуковније. Већ 1783. је *генерал-мајор*, касније дворски савјетник код илирске дворске канцеларије. Пензионисан је 1829. године.⁷¹

SUPLIKATZ - ШУПЉИКАЦ ДЕ ВИТЕЗ⁷²

Штит: полуокругли штит је квадриран; у горњем десном и доњем лијевом црвеном пољу штита налазе се по два сребрна лава у усправном положају, окренута један према другом, који у подигнутим предњим шапама држе зелени лоровов вијенац; у горњем лијевом и десном доњем плавом пољу штита, на сребрном мору, налази се лађа која пливи.

Накић: изнад штита је кацига са златном круном из које расту два сребрна лава, окренута један према другом, а који у подигнутим предњим шапама држе зелени лоровов вијенац.

Плашић: с десне стране црвено-сребрни, а с лијеве плаво-сребрни.

Племство: Шупљикац је српска племићка породица из Петриње. Племство и грб додијелио је краљ Фрањо, у Бечу 29. 7. 1808. године тада мајору Стефану и Данијелу Шупљикцу. Предикат "Витез" добио је 1. 7. 1816. године.⁷³

Стеван (Стефан) је остао у лијепим успоменама српском народу у првом реду због својих личних врлина којима се истицао.⁷⁴ Био је строг

⁶⁹ Emilij Laszowski, *Catastrum nobilium comitatus: de Posega, Syrmio et Virovitica*, Zagreb 1903, 82.

⁷⁰ А. В. Душин, *Српске племићке породице у Војводини*, Гласник ист. друштва у Новом Саду, св. 39-40, 1940, 126.

⁷¹ Johann Svoboda, *Die Theresianische Militär-Akademie zu Wiener-Nuestadt und ihre Zöglinge*, II, Већ 1914.

⁷² Ivan pl. Војнић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899, 178.

⁷³ Оригинал повеља налази се код породице Микашиновић у Загребу.

⁷⁴ Јован Стефановић, *Биловски Мрвица, из раја 1848-1849*, Бранково коло, год. VIII, бр. 24, С. Карловци 1902, 762.

и праведан, савјестан у дужности и опет благ према другима, непопустљив у питањима војне дисциплине, али у исто вријеме човјечан и племит.⁷⁵

Рођен је у Петрињи 1786. године, гдје му је отац служио као официр, по чему је и син заволио војнички живот, иако је по школовању требао бити у грађанској служби.⁷⁶ Основну школу завршио је у Петрињи, гимназију у Сремским Карловцима, а филозофију у Шопрану.⁷⁷

Стеван је 1805. године ступио у војску и у њој се истицао војним знањем и великом разборитошћу. Ступио је у пук свога оца, који је тада био у Италији, у којој је тада започео и завршио каријеру. Међутим, када је Горња Крајина потпала под Француску, тада је Шупљикац припао Наполеоновој војсци, и постао је ађутант чувеном војводи Мармону. Учествовао је у великом походу на Русију, добивши тада, уз друга одликовања, и Крст почасне легије.⁷⁸

Стеван је већ 1814. године прешао у Магдебург на страну Аустрије, те је следеће године премјештен у банатску регименту, а затим одлази у Панчево гдје је остао врло дуго, све до 1837. године, када је премјештен у Огулин.⁷⁹

За вријеме службовања у Банату, Стеван је освојио срца Срба Војвођана и оставио је за собом најљепше успомене међу Србима са којима је одржавао везу и када је отишао у Огулин, и као оберстлајтнант у Огулинској граничарској регименти уживао је опште поштовање. У то се вријеме залагао за живот Срба (угарских), а у Карловцима се 1. 5. 1848. године састала чувена Мајска Скупштина. Она је прогласила Стевана за српског *војводу*, који се тада налазио у Италији.⁸⁰ Одмах послјере доласка из Италије отишао је у Банат и преузео вођство српске народне војске. Цар Фрањо Јосиф I је 1. 12. 1848. донио одлуку у Олмоуцу, којом је именовано *генерал-мајора* Шупљикца српским војводом. Млади цар је 4. 12. 1848. одликовао војводу Стевана Гвозденом круном I степена. Међутим, Шупљикац је, 27. 12. 1848. погођен копљем, и умро је у Панчеву, одакле је пренесен и сахрањен у манастиру Крушедолу.

Стеван је јако много радио, а мање говорио.

Стеванов брат *Данијел* имао је сина Павла, иначе капетана ђурђевачке регименте. Његова супруга била је Јелена Исаковић, кћерка Николе Исаковића, иначе капетана у Сомбору.

⁷⁵ *Знамениџи Срби XIX века*, год. I, Београд, 1990, 43.

⁷⁶ С. Станојевић, *Народна енциклопедија Српско-Хрватско-Словеначка*, IV, Загреб 1928, 760.

⁷⁷ Василије Крстић, *Историја Срба у Хрватској и Славонији 1848-1918*, 11, 13, 495.

⁷⁸ А. Ивић, *Војвода Стеван Шупљикац*, Летопис Матице српске, књ. 323, св. 3, Нови Сад 1930, 208.

⁷⁹ Рајачић је предложио неколико угледних Срба Скупштини за војводу, али је народ остао хладан при спомену њихових имена. А када је предложио Шупљикца, са неописивим одушевљењем и урнебесним клицањем прихватила је Скупштина овај предлог.

⁸⁰ Др Јово Суботић, *Слово надгробно свијетлом војводи српском Стефану Шупљикцу вијезу 20. 12. 1848, у Крушедолу одржано*, Летопис Матице српске, Будим, год. XXIII, књ. 81, 1850, 78.

GVOZDANOVICH - ГВОЗДАНОВИЋ

Штиту: полуокругли штит је квадриран; у десном горњем и лијевом доњем плавом пољу штита, на зеленом подножју је сребрни пеликан, који храни своје младе својом срчаном крви; у горњем лијевом и доњем десном златном пољу штита је црни орао раширених крила, окренут улијево.

Накић: изнад штита је сребрна кацига са златном круном на којој су постављена раширена орловска црвена крила; на сваком крилу је постављен по један полумјесец, окренут вани, а између крила је црна горућа граната.

Плашић: с десне стране плаво-златни, а с лијеве златно-црни.

Племство: Гвоздановићи су стара српска породица, која се вјероватно доселила из Албаније 1520. године у Жумберак.⁸¹ Племићки лист и грбовница додијелени су 1586. године Ђури и Матији Гвоздановићу, Матији жени Јелени и сину му Николи, Ђуриној жени Јевросими и сину Ивану. Племство је проглашено на Хрватском сабору 1588. године.⁸² Угарско племство, уз потврду старог, додијелила је Марија Терезија у Бечу 2. 12. 1774. године *Виду Гвоздановићу, генералу*.⁸³ Вид је иначе једна од најзначајнијих личности ове велике племићке породице, која је дала велики број знаменитих људи.⁸⁴

Вид се родио 12. 6. 1738. године у Павланцима, жупа Грабар-Жумберак. Дјетињство је провео у родном мјесту. Још од ране младости, Вид је волио да се игра сабљом и јаше на коњу. Желио је да постане ратник и брани своју домовину. Када му је било 14 година (1752) отишао је као војник добровољац у Вараждински коњанички кор. Ту је провео четири године.

Као осамнаестогодишњак - младић, војник добровољац одлази Вид са вараждинским хусарима (коњаницима) у Седмогодишњи рат (1756-1763), који се водио понајвише у Чешкој, Саској, Шлеској, Баварској и Пруској. По склапању мира у ловачком дворцу Хубертсбургу 15. 2. 1763. године, настало је примирје. Тада се Вид враћа из Седмогодишњег рата као натпоручник.

Оженио се 1764. године Иваном Мајерхофен пл. Гримбихцл.

⁸¹ Милко Предовић, *Жумберачки род Гвоздановића*, Жумберачки календар, Загреб 1967, 189.

⁸² Е. Laszowski, *Повијесни сјоменици њлемениће оићине Туройоље*, Загреб 1908, св. IV, 83-92.

⁸³ Јулије Кемпф, *Пожега*, Пожега 1910, 230-241.

⁸⁴ А. Ивић, *Долазак ускока у Жумберак*, Вјесник, Кр.-Хр.-Сла.-Далм. аркива, IX, Загреб 1907, 117-118.

Имали су троје дјете: Антуна, Вида и Ивана. Мајор Вид Гвоздановић је унапријеђен у чин потпуковника 1773. године. Именован је заповједником карловачког хусарског пука. Исте 1773. године провео је процес за потврду племства што су га добили 1586. године жумберачке војводе Матија и Ђуро Гвоздановић, Видови преци.

Царица Марија Терезија је 2. 12. 1774. године Виду⁸⁵ и његовој жени и дједи издала нову диплому којом је потврдила старо племство породици Гвоздановић. Вид је учествовао у борбама наследног рата (1778-1779), у којем се посебно истакао. Царица Марија Терезија га је унаприједила у чин пуковника славонске коњичке пуковније, и одликовала (1779) Витешким крстом војног реда Марије Терезије.⁸⁶ Касније га је царица Марија Терезија, због његових јуначких дјела учињених за домовину, одликовала већим почастима, тј. додијелила му је баронство, 1. 8. 1779. године. Вид је 16. 5. 1784. године увео на владичански пријесто у Пакрацу владика Павла Авакумовића. У руско-турском рату (1788-1798) цар Јосиф II је сабрао војску, па је у том рату, у саставу војске чувеног војсковође Лаудона, учествовао и барон Вид Гвоздановић. Вид се истакао у борби против Турака код Босанске Градишке 1788. године. Као награду за успјешан напад на Турке, постао је 1789. године *генерал* заповједник тврђаве и подручја Старе Градишке.

HRANILOVIĆH - ХРАНИЛОВИЋ

Штит: у полуокружном плавом пољу штита, на зеленом подножју стоји сребрне боје ратник, са исуканом сабљом у руци испред лешине убијена Турчина, којему је одрубљена глава; средишњи дио штита је водоравна златне боје греда.

Накић: изнад штита је сребрна каца са златном круном, из које расте сребрно обучен ратник (у оклопу), који у десници држи кривошију прободену кроз одрубљену турску главу, а леву руку је ослонио о бок.

Плашић: с десне стране плаво-златни, а с лијеве црвено-сребрни.

Племство: Храниловићи су српска племићка породица из Жумберка.⁸⁷ Ова племићка породица је дала много подмаршала, генерала, пуковника и капетана, те бискупа, викара-бискупа, декана, свештеника,

⁸⁵ Ivan Bojnić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 58.

⁸⁶ A. V. Duišin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Vojvodina*, 306.

⁸⁷ Милко Предовић, *Жумберачки род Храниловића*, Жумберачки календар за 1968, Загреб 1968, 88.

универзитетских професора, научника, писаца, љекара, керамичара, трговаца, политичара, родољуба и бораца за слободу. Храниловићи су се доселили из Травника (БиХ) у Жумберак 1531. године.⁸⁸

Ђуро Храниловић Цвјеташин се истакао у борби против Турака. Због тога је њемачки цар и хрватски краљ Рудолф II додијелио 24. 8. 1603. године племство и грб Ђури Храниловићу и његовој дједи: Стефану, Јелени и Марти, те његовим унуцима Петру, Ђури и Стефану. Племство је проглашено на Хрватском сабору 27. 2. 1609. године. Потомци Ђуре Храниловића живе великим дијелом у Жумберку.

У попису племићких кућа у Загребачком пољу од 12. 11. 1600. и 1602. године спомиње се у Доматовићима племић Петар Храниловић, који је платио 20 динара пореза. Туропољска племићка општина у Великој Горици издала је 16. 3. 1605. године исправу Ђури Цвјеташину или Храниловићу и његовој жени Јелени, којом стичу право да њихове свиње могу пасти у властитом посједу у Храсцу. Кнез Петар Зрињски поклонио је дворца Хрнетић на уживање Петру пл. Храниловићу и његовој жени Ани Војновић.

Поред низа других истакнутих личности ове гркокатоличке породице, једна од најзначајнијих је *Петар Храниловић Цвјеташин*, *генерал-мајор и њодмаршал*. Рођен је 21. 8. 1833. године у Дубици. Син је капетана Петра и Магдалене, рођене пл. Давид. Петар је ступио 27. 9. 1845. године у Терезејанску војну академију у Бечком Новом Мјесту. Завршио је академију и ступио као поручник у Пјешачку пуковнију надвојводе Фрање Фердинанда д Есте бр. 32. Унапријеђен је у чин поручника вишег ступња 9. 8. 1854, а у чин натпоручника 14. 4. 1859.⁸⁹

Као капетан II разреда додијељен је 31. 5. 1859. године Главном штабу за настамбе. Ту је унапријеђен 12. 6. у чин капетана I разреда. Петар је судјеловао 1859. и 1866. у рату у Италији. За своје подухвате код Magente и Turbita добио је 29. 6. 1859. године Војни крст за заслуге. Због заслуга код Солферина добио је 15. 8. 1859. године царско похвално признање. Међутим, 18. 7. 1866. добио је за своје потхвате у рату Ред жељезне круне III разреда. Унапријеђен је у чин мајора. Додијељен је 26. 4. 1871. Пјешачкој пуковнији надвојводе Ернеста бр. 48. Поново је именован 29. 10. 1873. генералштабним официром, под главним вођством у пуковнији. Послије тога, постао је начелник Генералштаба Пјешачке дивизије бр. 23. Именован је за пуковника 1. 9. 1878. године. Постао је 15. 2. 1879. године командант пуковније Јосипа Вебера бр. 22. Цар му је додијелио 22. 6. 1882. године похвално признање због храбрих и заслужних војничких дјела у јужној Далмацији, Босни и Хрватској. У чин *генерала* унапријеђен је 1. 9. 1884. године. Постао је командант 13. пјешачке дивизије у Бечу 6. 7. 1889, а на властиту молбу је пензионисан 1. 5. 1891. године. Добио је више одликовања и признања. Умро је у Загребу 20. 4. 1904. године.

⁸⁸ A. V. Duisin, *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien-Herzegovina, Dubrovnik, Kotor und Vojvodina*, 322.

⁸⁹ T. Smičiklas, *Nikolaus Hranilovic, Schematisinus venerabilis cleri Graeci vitus catholicorum diocesis Crisientis pro anno 1868, Zagrebiae 1868*, 16.

MANOJLOVICH - МАНОЈЛОВИЋ⁹⁰

Штита: полуокругло поље штита је водоравно подијељено; у горњем црвеном пољу штита је сребрни оклопљени ратник, који у рукама држи сребрно копље; у доњем плавом пољу штита из подножја се уздиже сребрно брдо на којем је сребрна назупчена кула с једним полубрежним сребрним вратима и прозором.

Племство: Манојловићи су српска племићка породица из Глине. У овој породици се посебно истакао Милан пл. Манојловић.⁹¹ Рођен је у Глини 1848. године. Отац му је био истакнути граничарски официр. Милан је завршио Војну академију, а као поручник ступио је 1885. године у војску у којој је доста брзо напредовао, тако да је још 1890. године постао *ђенерал мајор*.⁹² За своје заслуге неколико пута је одликован вишим и највишим орденима. Осим домаћих одличја, красила су му прса и српска и црногорска одликовања. Као највиши у рангу Србин-официр био је сатрон (с патријархом) Текелијине задужбине за војне питомце. У Котору је био најприје као пуковник, а послеје као ђенерал. Омиљен је био код војника и младих официра и важио је као веома спреман официр. Његова супруга Јелена, кћи Николе Матића, велепоседника из Опова у Банату, велика је Српкиња, вјерна кћи свог народа коме је срцем и душом одана.⁹³ Милан је умро на ногама приликом војничких вјежбања.

У породици се још спомињу: Александар (1861-1924) и његова дјеца: Бранка, Бојана, Гојко, Панта, Теодора и Милица.

PRERADOVICH - ПРЕРАДОВИЋ

Штита: у полуокруглом плавом пољу штита, на зеленом подножју, корача златни оролав, који у подигнутој десници руци држи кривошију, а у левници одсјечену сребрну турску главу.

Накић: изнад штита је кацига са златном круном, на којој је положена савијена оклопљена сребрна рука, која у шапи држи златно-плаву заставицу.

Плашић: с десне стране плаво-сребрни, а с лијеве плаво-златни.

Племство: Прерадовићи су српска племићка породица из Хрватске. Племство и грб додијелио је краљ Фердинанд II 15. 3. 1626. године као армалистима Јовану Прерадовићу и његовој браћи Грђану (Гердина), Храниславу (Храња) и Равијолу (Равул) Прерадовићу или Булићу

⁹⁰ A. Eterovich, Croatian and Dalmatian, Palo Alto, California 1978, 177.

⁹¹ *Михаило (Милан) вићез ил. Манојловић*, Трговачке новине, год. IV, Нови Сад 1908, стр. 22, стр. 3.

⁹² *Милан ил. Манојловић*, Правда, III, Београд 1905, ср. 131, стр. 3.

⁹³ Јован Радојчић, *Срби*, Београд 1994.

и Винку (Vincenz) Прерадовићу или Секулићу.⁹⁴ Јован Прерадовић је 1629. године купио један дворач од манастира Марија Брун (код Ландштарса у Крањској). Цар Фердинанд III даровао је јула мјесеца 1654. године Јовану (Ханс) Прерадовићу пола спахилука (halbe Hube) у ускочком округу у Жумберку.⁹⁵ Међутим, 1667. године потврђује се племство Ивану, сину Јованову (Ханс), Прерадовићу. Наиме, 1750. године као да су се Прерадовићи преселили из Почитеља у Лици у Доњу Крајину (данашњу бјеловарско-крижевачку жупанију) и ту се настанили у (селу) Грубишином Пољу или Грабовници, гдје се родио и наш пјесник Петар Прерадовић, од којег је остао један син Душан пл. Прерадовић из првог брака са Палом де Понте (умрла 1855), који је био капетан.

Ово племство од 15. 3. 1626. године пренио је цар Фрањо Јосиф I највишом одлуком од 24. 2. 1864. године на Петра Прерадовића, тадашњег пуковника у царско-краљевском генералштабу, као на непосредног потомка оних, који су то племство 1626. године добили. Тај пренос племства споменуо је и Аугуст Шеноа у "Slavische blatter", Беч, 1865, стр. 411.⁹⁶

Најзначајнија фигура у породици Прерадовића је Петар (1819-1872). Рођен је у Грабовници од српских православних родитеља.⁹⁷ Отац му је Јован, стражмештар, касније крајишки официр, а мати му се звала Пелагија рођена Гриничићева. Отац му је родом из Грубишиног Поља, а мајка из Ђурђевца. Основну школу завршио је у Грубишином Пољу и Ђурђевцу, војнички завод у Бјеловару, а војничку академију у Wiener Neustadtu (1830-1838). Службовао је као официр у Милану, Задру, Пешти, затим по разним мјестима по Италији, у Загребу, Кремони, Верони, Ковину, Темишвару, Бечу и Араду. Постао је на крају службе генерал. Сахрањен је у Бечу 21. 8. 1872. године, а 13. 7. 1879. пренесене су му кости у Загреб. Као питомац Војне академије морао је прећи у католичанство, пошто је то био један од услова да постане официр.⁹⁸

То што је Петар прешао у католичанство не може утицати на

⁹⁴ Ivan pl. Војничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 151.

⁹⁵ А. Ђукић, *Још нешто о Петру Прерадовићу*, Бранково коло, бр. 47, 1902, 1488. В. Змајић мисли да се једна грана жумберачких Прерадовића преселила у Грабовницу код Г. Поља, гдје се родио пјесник Петар Прерадовић. Види: В. Змајић, *Подјела њемстива и џрбова жумберачким обителјима*, Жумберачки календар, Загреб 1968, 84.

⁹⁶ Племићка диплома Прерадовића од 18. 3. 1626. године, налазила се у рукама пуковника Прерадовића, па због тога није било потребе да му се изда нова диплома.

⁹⁷ Владимир Голошин, *Петар Прерадовић*, Бранково коло, 31, 1902, 988.

⁹⁸ В. Ђоровић, *Петар Прерадовић према Србима*, Београд 1921, 169.

његово српско поријекло.⁹⁹ Исто тако не може утицати на његово српство то што се оженио католикињом први, а по свој прилици и други пут. Прву је пјесму написао у којој спомиње искључиво српство, али на наваљивање Србина из Бенковца Шпире Димитровића Котаранина. Да је он заиста остао вјеран своје српском народу, и да се Србином сматрао у посљедњим годинама живота свједочи запис Љубомира Узун Миркова у којем се каже: "Тако је то, мој брате Србине! Ма где да смо ми Срби свуда морамо трпити!"¹⁰⁰ То су Прерадовићеве ријечи изговорене српском мајору, као Србин Србину. Са овим ријечима Прерадовић је дао изјаву о себи и својим националним осјећајима, да нико не може сумњати да је он као Србин живио, српски дјеловао, српски мислио и као Србин трпио ароганцију једног капетана од владајуће њемачке расе.¹⁰¹

Прерадовић је у писму 10. 4. 1846. године Вуку Стефановићу Караџићу правдао, што своје пјесме "као Србин, кирилским писмени не печати", и вели "да су томе различити узроци, које наводити дуго би било".¹⁰²

Прва му је штампана пјесма "Зора пуца бит ће дана", објављена у "Зори Далматинској" (1844). Прва збирка "Првенци" објављена је двије године касније 1846, а "Нове пјесме" 1851. године.¹⁰³ Писао је родољубиве пјесме: "Путник", "Поздрав домовини", "Дјед и унук", љубавне пјесме: "Мртва љуба", "Мируј, мируј, срце моје", "Кад", затим пјесме славенству и језику: ода "Славјанству", "Роду о језику", "Језик рода мога", те епске: "Старац клесар", "Змија", "Мујезин" и рефлексне пјесме: "Људско срце", "Смрт", "Звијезда". Прерадовић је драматизовао еп о "Краљевић Марку". Еп "Лонудска сиротица" није завршио. У епу "Први људи", који је настао послје 1862. износи своје погледе на проблем људског постојања. Ступио је у први ред српских препородних пјесника.¹⁰⁴

У породици се истиче и унука пјесника Петра Паула пл. Прерадовић (1887-1951). Спада у најзначајније пјеснике њемачког поријекла.

RADOSSEVICH VON RADOS - РАДОШЕВИЋ ОД РАДОША

Штит: квадратни штит је квадридан; у горњем десном и доњем лијевом црвеном пољу штита налази се корачајући усправни (попут колца) лав који у подигнутој десници држи исукану кривошију; у горњем лијевом и доњем десном плавом пољу штита, на сребрном подножју, црвено је брдо на којему је сребрни град (тврђава).

⁹⁹ Т. Павичић, *Наш национални пјесник*, Живот и рад, VI, 1930, 721-725, 804-813, 888-894, VII, 8-13.

¹⁰⁰ М. Шевић, *Пејтар Прерадовић*, Нова Искра, бр. 11, 1901, 624.

¹⁰¹ А. Ђукић, *Још нешто о Пејтру Прерадовићу*, Бранково коло, 47, 1902, 1490.

¹⁰² Енциклопедија лексикографског завода, 45, Загреб 1969, 275.

¹⁰³ Хелер др Алберт, *О поезији Пејтра Прерадовића*, Српски књижевни гласник, XXIV, 1928, 426, 439, 503, 517.

¹⁰⁴ Страхинић др Костић, *Југословенски мотиви у делима Пауле фон Прерадовић (1887-1915)* Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, 2, 1967, 321; Т. Арамбашић, *Од Пуле до Цавџаја с поезијом Пауле Прерадовић*, Поморски зборник, 7, 1969, 1167-1186.

Накић: изнад штита је баронска круна.

Плашић: нема.

Племство: Радошевићи су стара српска племићка породица из Радоша у Лици. Племство је додијелио краљ Фрањо I, 21. 2. 1823. године (баронство) Димитрију Радошевићу, *генералу*, са синовима Теодором и Винком и ћерком Маријом.¹⁰⁵

Димитрије (1767-1835) је био граничар и војник. Наставио је породичну традицију, посвећујући се војном позиву. Отац му је био рођени граничар и војник. Чинећи држави и цару велике услуге, награђен је мајорским чином.

Радошевић Димитрије је већ 12. 5. 1782. године постао кадет, после три године 5. 5. 1785. прешао из граничарског у пјешачки пук као кадет. Постао је заставник 18. 10. 1788. године. Није прошло ни пуне двије године, унапријеђен је у чин потпоручника, а 16. 7. 1793. у поручника. Постављен је за подсатника 7. 6. 1797, а 1799. сатника. Као сатник служио је цару и отаџбини преко шест година, и 1. 9. 1805. године постао мајор.

Оженио се 13. 6. 1807. племкињом госпођицом Аном римокатоличке вјероисповијести. За кратко вријеме, после женидбе, 28. 12. 1807. постаје потпуковник, па је 15. 2. 1809. године постао и помоћник бојног Збора, те је премјештен у генералну команду. У послу је био вриједан и тачан, па је унапријеђен у чин пуковника 17. 6. 1809. године. Исте године постао је помоћник код генералне команде у Угарској. Међутим, већ 10. 1. 1810. постаје управник Дукиног пука, а 25. 10. постављен је за референта војних послова при дворском Војном Савјету. Генерал-мајор постаје 13. 8. 1813. године. Негдје 1815. године одлази у Париз, гдје је био управник пословнице кнеза Шварцерберга. Из Париза поново је у дворском Војном Савјету, гдје је вјерно служио све до 1831. године. Цар Фрањо I га је удостојио 7. 3. 1823. баронском титулом. Именован је 1830. године за царско-краљевског фелдмаршала, а јуна 1831. за привременог управника у Хрватској од стране Монархије. Одмах затим, 1832. слао га је цар за свога главног управника у Славонији, Војводини и Срему. Након три мјесеца исте године поставио га је цар за свог тајног савјетника. Димитрије је 1834. године замјеник предсједника Војног Савјета. Умро је у Бечу јуна 1835. године.¹⁰⁶

Иза себе оставио је два сина, Теодора и Александра, и ћерку Аурелију. Био је у војној дужности тачан, педантан и строг, те отмјен и праведан. За своје успјехе добио је ова одликовања: Аустријски орден

¹⁰⁵ Ivan pl. Војничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 151; Павле Стаматовић, *Животописаније Димитрија барона Радошевића ои Радоша*, Српска пчела за 1839, год. X, Нови Сад 1939, 68.

¹⁰⁶ Павле Стаматовић, *Животописаније Димитрија барона Радошевића ои Радоша*, Српска пчела или новиј цветник, X, Нови Сад 1839, 67.

Леополдовога великог крста, Царско-руског Св. Ане редовног, Краљевско француског Св. Људевита, Почасног грађанина сребрног крста.

RAYKOVICH - РАЈКОВИЋ

Штита: полуокругло плаве боје поље штита је водоравно подијељено двијема златним гредама; из зеленог подножја штита диже се сребрни љиљан; изнад љиљана на сребрном коњу у скоку јаше витез (у сребрном оклопу) са црвеном перјаницом на шљему, који у десници држи исукани сребрни мач, а у левици узде.

Накић: изнад штита је кацига са круном из које расте, између четири нојева (црно-златно-црно-златно) пера, сребрна оклопљена савијена рука, која у шаци држи исукани сребрни мач.

Плашић: с десне стране плаво-златни, а с лијеве црвено-сребрни.

Племство: Рајковићи су српска племићка породица из Жумберка.¹⁰⁷

Породица вуче поријекло са Свилаје планине у Далмацији. Ту се спомиње Марко Рајковић, који је 1492-1520. посједовао Огорје или Угорје испод Свилаје. Марко се са осталим ускоцима пресели 1533. године у Жумберак. Неки чланови ове породице су се истакли у Тридесетогодишњем рату и у каснијим ратовима под аустријском заставом на европским бојиштима. Племство је добио 20. 2. 181. године Марко Рајковић од цара Франје I. Уписано је у царску регистратурну књигу *Luber Regnus*, бр. LX, на страни 412.

Вид Рајковић је посједовао 1562-1591. Будинград, а оженио се Маријом Радивојевићевом, кћерком Ђуре Радивојевића, војводе и предсједника у Шошицама.

Петар Рајковић се истакао у Тридесетогодишњем рату, те је био царски пуковник 1633-1644. године.

У породици се истакао Тадија Рајковић који је служио у слуњској граничарској пјешачкој пуковнији број 4 и борио се у Седмогодишњем рату (1756-1763) као капетан и вођа компаније у Шлезивији против Пруса. Његов најстарији син Михајло ступио је у слуњску граничарску пјешачку пуковнију. Постао је натпоручник, а од царице Марије Терезије 1760. године за храброст је добио личну сабљу украшену царичиним иницијалима и сликом из његовог жумберачког краја.

У латинској изворној повељи презиме се записује као *Rajkovics*.

¹⁰⁷ Др инг Емил Рајковић, *Крајка повијесѝ обитѝљи Рајковића*, Жумберачки календар за 1966, Загреб 1966, 149.

Марков¹⁰⁸ син Леополд је похађао Терезијанску војну академију у Бечком Новом Месту у генерацији 1799. године.¹⁰⁹ Послије завршеног школовања постао је поручник код Хрватско-славонске граничарске хусарске коњаничке пуковније. Унапријеђен је у натпоручника и пуковника. Иначе је рођен у Оштарију 21. 6. 1781. године. Како је у војсци брзо напредовао, он је већ 1838. унапријеђен у чин генерала. Пензионисан је 1848. године као *фелдмаршал-лајћнант*. Као нижи официр и бригадир у Митровици, ратовао је против Француза 1800-1815. године када је стекао глас доброг војника. Умро је 16. 9. 1866. у Грацу.¹¹⁰

У 19. и 20. вијеку у породици су се истакли и Емил II, доктор правних наука, Емил III (рођен 1905), дипломирани инжењер и асистент и од 1935. године доктор техничких наука, Гунголд - дипл. инжењер, Вулфинг - доктор филозофије у Грацу. Данас у Штајерској живе потомци породице Рајковић.

MIHALJEVIĆ - МИХАЉЕВИЋ

Грб А) Шийи: у полуокруглом плавом пољу штита, на зеленом подножју је удесно окренут сребрни коњ са црвено одјевеним коњаником, који у десници држи кривошију а у левици узде; из десне стране горњег дијела штита извире сребрна рука која држи исукани мач уперен ка коњанику.

Накић: изнад штита кацига са златном круном из које расте златни лав који у подигнутој десници држи сребрни мач (?), а кроз лава пролази кривошија(?).

¹⁰⁸ Марко је 1. 4. 1798. године постао натпоручник, а већ 20. 4. 1798. године је именован коњичким капетаном II разреда. Напредовао је до коњичког капетана I разреда. Он је 1797. узео учешћа у Хрватском племићком коњичком устанку. Ту је унапријеђен за мајора Племићке хусарске дивизије.

¹⁰⁹ Ivan pl. Војничић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 155.

¹¹⁰ Д. Медаковић, *Срби у Бечу*, Нови Сад 1998, 317.

Плаић: с десне и лијеве стране сребрни.

Грб Б) Ший: у полуокруглом плавом пољу штита на зеленом подножју налази се сребрни коњ у скоку удесно са црвено одјевеним коњаником, који у десници држи кривошију, а у левици узде; из горњег десног угла вири црвено одјевена рука која у шаци држи златни буздован уперен на коњаника.

Накић: изнад штита кацига са златном круном из које излази златни лав који у десници држи буздован; лав је прободен сребрним мачем.

Плаић: с десне стране црвено-сребрни, а с лијеве плаво-сребрни.

Племство: Михаљевићи су српска племићка породица из Св. Ивана у Хрватској. Племство и грб додијелио је краљ Фердинанд III у Бечу 19. 12. 1643. године Марку Михаљевићу и брату му Ђури.¹¹¹

Породица је касније добила нови грб и потврду племства 5. 7. 1838. године, а добио их је *Михајло Михаљевић, генерал*. Михајло је син капетана, а рођен је у Св. Ивану 1. 1. 1770. године. Учествовао је у аустротурском рату, када је унапријеђен у чин натпоручника у српском фрајкору. Истакао се приликом опсаде Београда. Ратовао је на Рајни, а показао је изванредну храброст приликом јуриша на непријатељске линије код Мајнца, због чега је на самом бојном пољу добио чин капетана.¹¹²

Михаљевић се прославио у борбама у Италији, када је рањен и заробљен код Ривалија 1797. године. И касније се истицао јунашtvом. Године 1813. добио је задатак да организује фрајкор. Он је 1. 8. 1815. године унапријеђен у чин генерал-мајора, а командовао је бригадом у Француској под заповједништвом фелдмаршал-лајтнанта и дивизијара у Лавову. Исте године је премјештен у Беч, гдје улази у Дворски ратни савјет. За заслуге 1836. године добио је Командирски крст Леополдова ордена, а као дивизијар је премјештен у Темишвар. Баронат му је додијељен 1838. године, а 1842. је пензионисан у чину фелдцајтмајстера. Умро је у Темишвару 9. 3. 1845. године.¹¹³

Анализа симбола (ликова) у грбовима Срба генерала у Дубровнику, Далмацији, Хрватској и Славонији у 18. и 19. вијеку

У грбовима Срба-генерала у аустроугарској војсци у 18. и 19. вијеку у Хрватској је богато заступљено оружје, разних врста, посебно у грбовима високих официра, нарочито *генерала*, што је и разумљиво, ако се има у виду чињеница да је крајишницима-Србима ратовање било главно занимање. Најпознатији симболи у грбовима Срба-генерала су разно оружје:¹¹⁴

- *џраната*, обавезно је црне боје с отвором окренутим према врху шти-

¹¹¹ Ivan pl. Војничић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 31.

¹¹² Johann Svoboda, *Die Teresianische Militär-Akademie zu Wiener - Neustadt und ihre Loghinge*, II, Већ 1894.

¹¹³ Дејан Медаковић, *Срби у Бечу*, Нови Сад 1998, стр. 315.

¹¹⁴ Марко Атлагић, *Грбови илемства у Славонији и Војводини у новом веку с посебним освјетом на џрбове српског илемства*, 26-28; Бартол Змајић, *Хералдика*, Загреб 1996, 2-26.

- та, из којег сукља пламен дугуљастог облика (Гвоздановић)
- *койље* се јавља у усправном положају са шиљком према врху штита (Будисављевић - грб Б, Манојловић)
 - *сабља (кривошија)* се према врху проширује, а сужава се сасвим при врху. Иначе је чест симбол грбова српских племића (Будисављевић, Мамула, Храниловић, Прерадовић)
 - *мач* је приказан у окомитом положају с оштрицом окренутом према глави штита, или у косом положају ако га држи савинута мишица (Боројевић, Љубибратић, Рајковић)
 - *сирелица* је у усправном положају са шиљком окренути према глави штита а пером према његовом рубу (Дука, Микашиновић)
 - *застава* (ратна) се јавља врло често у рукама ратника (Дука).

У грбовима Срба генерала у аустроугарској војсци у Хрватској у 18. и 19. вијеку налазе се и ови симболи:

- *савијена оклојљена рука*, са сабљом не коју је натакнула одрубљену турску главу, а симболизује стољетну борбу са турским освајачем (Боројевић, Будисављевић, Мамула)¹¹⁵
- *рајник*, било да је обучен или у оклопу, а понекад јаше на коњу, а симболизује борбу против Турака (Дука, Храниловић, Љубибратић, Рајковић, Михаљевић)
- *лав* се појављује врло често отада се појављују грбови. Најчешће стоји на једној стражњој нози, а остале су подигнуте. У десној подигнутој шапи понекад држи сабљу. Језик и канце су му истакнути (Будисављевић, Микашиновић, Љубибратић, Радошевић)
- *леопард* је приказан у усправном положају с лицем према гледаоцу, нема везе са зоолошким леопардом. Понекад је приказана само нога леопарда (Љубибратић)
- *јеликан* се јавља раширених крила, хранећи младе крвљу из својих груди. Тај симбол је врло чест у грбовима свештеника. На западу он симболизује Христа (Гвоздановић)
- *завран* стоји, спреман за полијетање или борбу. Обично држи у кљуну златан прстен. Обојен је у црно (Кнежевић)
- *змија* је чест лик у грбовима. Приказана је обично у окомитом положају, а понекад и у водоравном (Кнежевић). У појединим грбовима понекад је окруњена
- *орло* је најраширенија хералдичка животиња из реда птица.¹¹⁶ У хералдици, као једноглави, јавља се већ на почетку 12. вијека, а ускоро је постао главни симбол њемачког царства. Најчешће је приказан у црној боји. Често је раширених крила. У грбовима на подручју Аустро-Угарске он симболизује царску милост. Врло чест је симбол у накиту грбова српских и хрватских племићких породица (Кнежевић, Љубибратић, Гвоздановић)
- *оролов (џриф)* се састоји од дјелова орла (канце, кљун, крила) и доњег

¹¹⁵ Марко Атлагић, *Грбови њемачког царства у Славонији и Војводини у новом веку с посебним освјетом на џрбове српског њемачког царства*, 206-217.

¹¹⁶ Бартол Змајић, *Хералдика*, Загреб 1971, 26.

дијела лава. Уши су му истакнуте. Јавља се стојећи или ходајући. Обојен је сребрном бојом (Кнежевић, Прерадовић)

- *мјесец* је чест лик у грбовима српског племства. Приказан је као задња четврт у облику слова С (Гвоздановић)
- *звјезда* се јавља као петокрака (грбови бивших југословенских република и СФР Југославије), шестокрака или осмокрака.¹¹⁷ Шестокраке и осмокраке звјезде су обично сребрне, а могу бити и црвене. Понекад су чак (врло ријетко) и златне (Будисављевић, Љубибратић, Микашиновић)
- *кула (шорањ)* има на врху круниште или кров. Највећи број има врата (Боројевић, Будисављевић).

Већина ових симбола постоји и у племићким грбовима у Угарској и Аустрији, што значи да је аустријска и мађарска хералдика извршила утицај на хералдику у Хрватској, Далмацији, Славонији, а посебно Војној крајини, док је на грбове у Дубровнику, а једним дијелом и Далмацији, извршила утицај Италија.

Као што видимо, Срби-генерали на овом простору дали су огроман допринос у одбрани домовине од непријатеља - Турака и др., што су доказивали на разним бојиштима широм Европе, дакле учинили су јуначка дјела за отаџбину, за шта им је владар додјељивао племство и грбове.

Борба Срба против Турака, као исламских освајача који су угрозили Европу, није престала губитком сопствене средњовјековне државе, него је продужена на ширем подунавско-панонском простору у склопу одбране коју су спроводили угарски краљеви, влашке и ердељске војводе и, најзад, аустријски хабзбуршки владари. Стицањем околности Срби као крајишници, односно граничари, постали су "Предзиђе хришћанства".

И овај рад представља доказ како су, поред осталих, и ови Срби-генерали-племићи ратовали широм Европе против Турака за одбрану читавог католичког Запада.

Prof. Marko ATLAGIĆ, Ph.D.

*COAT OF ARMS OF SOME SERBIAN NOBLE FAMILIES WITH
THE GENERAL RANK IN DUBROVNIK, DALMATIA, CROATIA
AND SLAVONIA IN XVIII AND XIX CENTURY*

The Summary

The Serbs in Croatia, Slavonia, Dalmatia and Dubrovnik had given a great contribution to the defense of the Hapsburg Monarchy by its external and internal enemies. The immense contribution was given by the Serbs-generals-noblemen in Military Graenze (Voj-

¹¹⁷ Исто, стр. 33.

na Krajina), which existed from 1522. until 1881. For that reason they were rewarded with the nobility and family coat of arms. A great part of those Serbs, generals, noblemen had been from the traditionally military families and were educated in the spirit of obeisance and loyalty to the State and order. Thus, the great number of persons rewarded with the nobility and family coats, because of their military merits, does not come as a surprise. Apart from the others, there should be mentioned those noble families from which had originated the following generals-noblemen: Ljubobrtić, Hranilović, Knežević, Gvozdrenović, Mikašinović, Budisavljević, Šupljikavac, Borojević, Duka, Mamula and others. The most famous heraldic symbols in the Serbian general family coats are different sort of arms (grenade, lance, saber, arrow, sword, small flag), as well as other symbols (warrior, leopard, pelican, raven, eagle-lion, eagle, moon, etc). The majority of those symbols exists in the noblemen family coats in Austria and Hungary, meaning that the Austrian and Hungarian heraldry had influenced the heraldry in Croatia, Dalmatia, Slavonia, Dubrovnik, and especially in the Military Graenze.